

Husk mig, hvisker støvet

Det autentiske i kunsten. Mennesket har et dybt behov for det, der er noget andet end det selv. Det vil ikke leve i en verden hvor det kun møder sig selv, skriver idéhistoriker Jørgen Dehs i sin nye bog *Det autentiske – Fortællinger om nutidens kunstbegreb*. Men spørgsmålet om autenticitet må tage udgangspunkt i en kritisk mistro til det, som påberåber sig at være autentisk.

ALEXANDER CARNERA
Skribent og forfatter, København.

Det autentiske forbinder vi med noget godt, noget ægte og troværdigt. Tidligere anvendte man knapt nok ordet. Man talte i stedet om at eje en troskab overfor sit hverv, sin familie, sin jord. Eller man henviste i sjældne tilfælde til et sandt menneske man havde hørt om. Sand i kraft af en integritet, en uafhængighed og en konsekvent livsførelse. Det autentiske levede i det skjulte. Nu synes det ligefrem at være på alles læber.

Et stigende antal danskere vælger at trække stikket ud til det storforbrugende højhastigheds-samfund og flytte ud i de svenske skove eller arrangere sig i fællesskaber med andre på økologiske gårde i Nordsjælland og Jylland. De er del af en ny autenticitetsbølge som får kvalme af den opblæste selvrealiseringskultur, af det evindelige netværksraes og jagten på *coolness*. Den danske livsstilsekspert Kristine Felthusen har i sit program *So Fucking Special* undersøgt denne voksende *slow-bevægelse* som hun spår en stor fremtid. Rejsbureauerne konkurrerer som aldrig før om at udbyde «kulturrejser» eller «økoturisme» til eksempelvis Borneo i jagten på de sidste hvide pletter på verdenskortet. Over en halv million danskere ser hver uge programmet *Bonderøven*, om Frank der gør alting fra grunden, høster sin mark med gamle metoder, og bygger alting selv med redskaber han selv reparerer. Frank er forbillede for det enkle liv.

I sin nye bog *Det autentiske – Fortællinger om nutidens kunstbegreb* skriver den danske idéhistoriker Jørgen Dehs at det autentiskes krav om troværdighed og ægthed er blevet et orienteringsprincip som præger vores tid. «Noget vi kalder 'det autentiske' er på færde,» som han skriver. Det har det sådan set været længe, men fremstår i dag som en produktiv del af en ideologisk atmosfære. Det autentiske er gået hen og blevet norm for den ny oplevelsesøkonomi der sætter forbrugerens unikke oplevelser i centrum. Det ægte og autentiske knytter sig ikke kun til ting, såsom kulturelle objekter og kunstværker, men også til vores egne oplevelser. Det være et teaterstykke, en Tina Turner koncert i anledning af H.C. Andersens jubilæum eller en digtoplæsning.

Men oddsene for det autentiske burde ikke være særlig gode: Vi lever i en sekulariseret, oplyst og affortryllet verden hvor selv en pave kan gå af, hvor den enkelte selvbestemmelse har afløst tanken om en skæbne og en større indsigtsfuld fortælling for vores liv.

Paradis er ikke bare tabt for stedse, det har aldrig eksisteret som andet end en forestilling skabt af vores omgang med sproget. Ingen steder møder vi fænomener som ikke er konstrueret. Iscenesættelse, kulturelle koder og performance, har yderligere tabuiseret vores forhold til det autentiske.

Det autentiske er fra starten af suspekt i kraft af en indbygget essensialisme. Forskellige retninger lige fra postmodernisme til psykoanalyse har haft succes med at afvikle autenticitetens status, ofte i relativitetens navn. Opløsning af modsætningerne mellem god og dårlig smag, mellem åndselite overfor populærkultur har ikke kun ændret på vores forståelse af kunst men tilmed bragt enhver tro på identificeringen af noget

Man forbruger sig selv ved at tage til Grønland for at opleve sig selv i Grønland.»

LARS BANG LARSEN

ægte og autentisk i miskredit. Men som Dehs skriver: «Her synes det kun at være et lille problem, at ethvert forsøg på at 'afsløre' noget indebærer, at man bekender sig til værdien, af, at noget ikke udgives for noget, der ikke er. Autenticitet er med andre ord vanskelig at mistænkeliggøre som værdiforestilling, uden at man samtidig indirekte bekræfter den.»¹

Forfatterens ærinde er ikke at skrive et manifest for kunsten som stedet hvor det autentiske modstandsløst kan cirkulere frit. Det autentiske er et «program» der hører til det han kalder «en oplyst tøyen», ikke for at bedømme kunst og oplevelser, men for at øge forståelsen for «de aktuelle og historiske betydninger fænomenet autenticitet knytter an til». Spørgsmålet om autenticitet må tage udgangspunkt i en kritisk mistro til det, som påberåber sig at være autentisk. Bogen tager afstand til den patos der ser en sammenhæng mellem mennesket og det at være autentisk. Men forholdet dukker op flere steder i bogen som et noget uforløst spørgsmål. Som om det alligevel hører med til fortællingen om nutidens kunstforståelse og kunstpraksis.

TINGENES VAKLENDE AUTORITET

Jeg har de senere uger sammen med min søn set et BBC-produceret program kaldet *Ægyptens gåder*. Begge sidder vi tryllebundet mens arkæologer, skriftkloge og ægyptologer bevæger sig i og omkring pyramider og udgravede ruiner mens de med gestikulerende fagter

taler engageret om de store mysterier der stadig omgiver denne gamle kultur. Netop den store afstand har i flere årtusinder været med til at sikre pyramiderne en særlig autoritet. Tingenes tidligere magt og autoritet var i de gamle kulturer forbundet med et kultisk ritual. Deres ubesmittede kraft virkede her og nu i det konkrete møde mellem folket og tilbedelsen af guderne.

Også store kunstværker henvender sig til os, skrev Rilke, som noget der slår vores forståelse omkuld. Opfordringen «Du må ændre dit liv», skal være tilskuerens reaktion på værkets direkte henvendelse. Denne æstetiske opmærksomhed var også en del af kunstens eget frigørelsesprojekt fra 1700-tallet og frem.

Kunstværket kunne mobilisere en unik vækkelse og forundring. Men tingene selv er begyndt at vakle, skrev Walter Benjamin. De er i færd med at miste deres autoritet. Dødsprocessen har stået på længe. Unik æstetisk vækkelse og den gode smag har længe været en tabt sag.

I det nittende århundrede ser man en bevægelse bort fra kunstens eksklusivitet mod hverdagslivets sammenhænge. Nu taler om det gode måltid, det gode design, den gode popmusik. Og i de sidste hundrede år har masseproduktion og mediers formgivning af kommunikation været med til at ophæve afstanden og nedbrydningen af alt enestående. Det er svært at benægte at vi på et almindeligt hverdagsplan forholder os til et globalt her og nu, hvor «her» betyder de billeder, der hvert sekund kan træde frem på digitale skærme hvor som helst i verden. Det er rigtigt at nye medier forandrer vores forhold til tingene. At det har fået tingene til at vakle, hersker der nok ingen tvivl om, men det er ikke det samme som at tingene er overflødige eller helt og aldeles har mistet deres autoritet. Der er stadig folk i Afghanistan der taler om hvordan Talibans ødelæggelse af Bamiyn-buddhaerne også har ødelagt noget i dem selv. Og er det ikke sådan med mange monumenter og kunstværker med en vis holdbarhed: At når de går i stykker går også noget i stykker i mennesket?

Den danske forfatter Hans Mølbjergs hovedværk *Europa ser på dig. Tanke og billede gennem 300 år* er et studie af de ofte sammensatte kræfter der bevarer tingene og værkernes autoritet og den glemte samhørighed mellem menneskene og tingene. Det er muligt at tingenes åndelige suverænitæt har mistet sit tidligere kulturelle grundlag, som Dehs skriver, men problemet er måske at vores sprog og dermed vores måde at

tænke på er blevet for fattigt? Vi standser eller hæfter os ved noget vi kalder vores oplevelse der er vanskelig at adskille fra tilfældige indskydelser, impulser, signaler samt vage stemninger. Men der findes også en anden måde at omtale vores oplevelser på der har at gøre med at udforske noget, at krydse en grænse. Den gamle rejsemetafor kan være behjælpelig fordi den siger noget om, at jeg må gå gennem noget før jeg kan kvalificere oplevelsen. Jeg må tåle noget, gøre en anstrengelse. Jeg er på en måde ikke længere selv fokus for min oplevelse. Jeg er i færd med at ændres. Der er strengt taget ikke længere kun tale om en oplevelse, men om et møde hvor det drejer sig om noget mennesket kan stå overfor, og som derfor ikke kan reduceres til dets egen tilstand. Forskellen på mit møde med tingene og min oplevelse er at jeg med førstnævnte går igennem noget. Der sker noget med mig. En begivenhed.

OBJEKTIVT FORPLIGTENDE

Det er muligt at kunsttingenes autoritet er ved at forsvinde, men måske burde man i stedet for at vinke farvel til det som har udsigter til at tabe, i stedet tage parti for det skrøbelige. Hvis medieteknologiens udvikling har fået tingene til at vakle har det nok så meget at gøre med det som Calvino kaldte den «sprogets pest der manifesterer sig som tab af erkendelseskraft og umiddelbarhed, som automatisme der tenderer mod at forfladige vor udtryksmåde til generelle, abstrakte eller anonyme formuler, og som ender med at slukke enhver gnist der springer af mødet mellem ordene og de nye omstændigheder i verden.»²

Problemet er ikke medieteknologien i sig selv men at der skabes for mange billeder og information uden en indre nødvendighed. Calvino kaldte denne støj eller forvirring for et «formtab» eller tab af nøjagtighed: «Den indre nødvendighed der burde udmærke ethvert billede, både som form og som indhold, er en evne til at fastholde opmærksomhed og rumme en rigdom af mulige betydninger. Størstedelen af (vor tids) billedsky opløses straks som drømme der ikke efterlader sig spor i erindringen. Men fornemmelsen af ubehag og fremmedhed bliver tilbage.»³

De ægyptiske statuer rummer et element af det som Jørgen Dehs kalder «naturen som model». Selvom klimaforandring, genteknologi og en uhørt kultivering af planeten, har gjort det vanskeligt at modstille natur og kultur, fungerer naturen stadig som et slags forbillede på det selvberørende, som mødet med en andenhed. «Mennesket har et dybt behov for det, der er noget andet end det selv. Det vil ikke leve i en verden hvor det kun møder sig selv,» som Dehs skriver med et citat hentet hos den tyske forfatter Gernot Böhme. Hvis vi endnu kan bruge naturen som model for det autentiske, drejer det sig ifølge Dehs,

«ikke om grænsen mellem det, der kunne kaldes selve naturen, i dens modsætning til selve kulturen, men om den plads, vi afsætter til forudsætninger, der ikke er givet med os selv.»

Han påpeger, om end forsigtigt, på muligheden for en «kontemplativ indstilling» der søger mod en betydning af skønhed fri for standardiserede mønstre for æstetisk appel og forventede erfaringsmønstre. Med denne indstilling søger man ikke at begribe eller påtvinge tingene en mening, hensigt eller relevans, men tage «naturtingene til os» i noget der nærmer sig en begivenhed der udfolder sig i selve mødet med stoffet, en historie der kan stå af sig selv, et møde med hvilket jeg ikke længere er den samme. Der er noget på én gang objektivt forpligtende og noget ikke helt selvberørende ved det autentiske kunstværk, noget som viser tilbage på bestemte historiske betingelser.

PERVERTERING AF DET AUTENTISKE

I *Autenticitetens etikk* skriver canadieren Charles Taylor at autenticitetens siden renaissance har været et civiliserende projekt: «Der gis en fordring i autenticiteten om hvordan folk burde leve sammen.»⁴ Til denne historie hører en stærk sammenknytning mellem individualitet og udviklingen af en moralsk anstrengelse for at forstå værdier som del af en langt større fortælling. I dag ser Taylor en glidning af denne individualitet i en konkurrencementalitet der trækker mennesket ind i en selvcenteret tilgang til sine omgivelser, der afstumper os fra andre betydningsdannelse.

Selvudvikling har en lang historie der ikke først og fremmest handler om marked og behov, men om moralsk og æstetisk følsomhed. Som Taylor skriver: «Selvudvikling er ikke et privat anliggende, men står i et forpligtende forhold til omgivelsene.» Selvbestemmelsens fokus på «mine valg er autenticitetens misfoster.» Det handler ikke om oplevelsen selv men om dens erkendelsesmæssige tilegnelse, det, som bliver begyndelsen på tanken, og dermed det som kunne få os til at se os selv i et andet perspektiv.

Dehs er inde på noget centralt når han skriver at oplevelsesøkonomien handler om at iscenesætte og orkestrere autenticitet og egentlig ikke om kvalificeringen af selve oplevelsen. Hvad oplevelseskulturen er interesseret i er, at produkterne skal reflektere et billede af os selv. Tankegangen er at jeg skal se mig selv igen og igen. Jeg skal ikke lære noget. Kurator Lars Bang Larsen har meget rammende kaldt denne oplevelseskulturens vare for «et selvforbrug».

«Man forbruger sig selv ved at tage til Grønland for at opleve sig selv i Grønland; ved at tage på kunstmuseum for at opleve sig selv på kunstmuseum; eller, som en bog om Olafur Eliasson hedder, ved at tilbyde en kunstoplevelse som går ud på *At se sig selv sans*. Det som

